

VELIKO ODGOVOROV, ŠE VEČ VPRAŠANJ

SAŠA KRAJNC

Usmerjajo nas in nas zmedejo, nam odgovorijo na vprašanja in nam zastavijo nova. Tako bi lahko na kratko opisali seminarje, namenjene garderoberjem in plesalcem v folklornih skupinah, šiviljam ter vsem, ki se ukvarjajo s kostumiranjem posameznikov ali folklornih skupin.

Kraj tokratnega srečanja? Kranj. Namen? Spoznavanje oblačilnega videza Gorenjcev.

Izbira teme seminarja je bila odlična, saj se prav pri ponazarjanju oblačenja Gorenjcev pri vseh folklornih skupinah ali posameznikih pojavlja največ neželenih prvin uniformnega in po drugih merilih neprimernega kostumiranja. To podobo je nekako upravičevalo ime "gorenjska narodna noša", ki odločilno zaznamuje podobo folklornih skupin, ki izvajajo ples, zapisane na Gorenjskem. Ta vsegorenjska, označena tudi kot vseslovenska preobleka je z leti dobila umetno "polepšano" podobo, ki pa se je vedno bolj odmikala od preteklih načinov oblačenja kmetov na Gorenjskem. Zato je, če izpustim podrobno opisovanje nastanka, upravičeno tudi ime "gorenjska narodna noša", saj se je ta oblikovala v času, ko so Slovenci iskali preobleko, ki naj bi ponazarjala narodno identiteto njihovih nosilcev. Oblačilna moda v času njenega razvoja pa je tudi pustila svoj pečat.

Kaj obleči, če si "Goren'c"?

Kaj nadeti nase, če ste član folklorne skupine in plešete ples, zapisane na Gorenjskem?

- Lahko se lotite izdelave folklornih kostumov, ki bodo ponazarjali oblačilno podobo časa, iz katerega so plesi v vaši odrski postavitvi. Pri tem vas bo mogoče, če se boste lotili rekonstrukcije oblačil iz prve polovice 19. stoletja, omejevalo število zapisanih plesov iz tistega obdobja, še bolj njihova podoba, ki je predstavljiva le v obrisih.
- Lahko se lotite iskanja različic v oblačenju Gorenjcev, ne glede na krajevno omejenost zapisanega plesa in ne glede na časovno opredeljenost oblačil. Tako boste na odru verjetno predstavili folklorne kostume, ki ponazarjajo oblačenje v 19. in začetku 20. stoletja ali pa boste predstavljali različice "gorenjske narodne noše". Strokovni spremljevalci srečanj folklornih skupin nad tem ne bodo navdušeni.
- Lahko pa se odločite, da boste izdelali folklorne kostume, ki ponazarjajo oblačenje v določenem kraju in

času. Tukaj se boste verjetno srečali s težavo, kako se znebiti uniformne podobe – še zlasti če bo šlo za zgodnejše obdobje, ko virov ni veliko.

Enake težave bi se pojavljale pri izbiri oblačil različnega sloja prebivalstva, dodatnih oblačilnih kosov, značilnih za letne čase in življenjske priložnosti. Kje je torej pravilna rešitev? Uporabite lahko vse naštet, če se le zavedate, kaj želite doseči, in če to znate strokovno utemeljiti.

Dovoljeno je vse!?

Kot folklorniku, ki redno išče priložnosti za udeležbo na takšnih seminarjih, se je odgovor, kaj je dovoljeno in kaj ne, oblikoval postopno. Najprej sem bil jezen, ker mi na seminarju niso dali strogih navodil, v kaj kot garderober skupine lahko oblečem plesalce. Kakšen material naj uporabim, kakšne barve, kje lahko blago kupim ali kdo mi bo folklorne kostume izdelal? Potem sem bil jezen, ker smo na enem od seminarjev razpravljali, kako bi lahko poenostavili izdelavo kostumov oziroma kako bi jih priredili za odrski ples, pa nismo izdelali jasnih sklepov. Natančna reprodukcija starih oblačilnih kosov za nastope, kjer je gledalec oddaljen od plesalcev, morda res ni potrebna niti mogoča. Sodobnejši materiali se telesu lepše prilagajo in so lahkotnejši. Jezen sem bil tudi, ker je vsak od "strokovnjakov" na tem področju imel svojo razlago, večina vodij folklornih skupin pa se, kljub glasnim kritikam ostalih skupin, na kostume ni kaj dosti spoznala, se niti ni z njimi ukvarjala. In potem sem začel poslušati.

Namen seminarjev je predstaviti znane vire iskanja informacij, posredovanje že znanih ugotovitev in nekaterih načinov izdelovanja. Najpomembnejše pa je druženje oziroma izmenjava mnenj z ostalimi udeleženci. Tako se človek uči, tudi na napakah.

Zato je po moji skromni razlagi pri oblačenju plesalcev dovoljeno *marsikaj*. A *marsikaj* pomeni, da moramo natančno poznati knjižno gradivo, ki omogoča vpogled v obravnavano temo, pogovor s poznavalci področja ne bo

Del udeležencev seminarja na predavanju Bojana Knifca. (Foto: Janez Eržen, seminar Oblačilna dediščina Gorenjske, Kranj, 23. 2. 2008.)

škodoval, prav tako pa tudi ne ogled ohranjenih oblačilnih kosov. Le tako bomo lahko oblikovali folklorne kostume, ki bodo zadovoljili tako stroko, saj nam bo kot izdelovalcu izbrane odločitve lažje zagovarjati, kot zahtevnega gledalca, ki si na odru želi kostumske raznolikosti. Vprašanja, ali k oblačilnemu videzu Gorenjca sodi robček in nagelj ter kje morata slednja viseti, pa bodo z zbranim znanjem hitro dobila odgovor.

Arhiv z oblačilnimi kosi dostopen za vse

Tudi tokrat je bilo na seminarju poskrbljeno, da je bilo možnosti črpanja potrebnih informacij dovolj. Že prvi večer je udeležence seminarja nagovorila mag. Janja Žagar, ki v Slovenskem etnografskem muzeju skrbi za zbirko oblačil, oblačilnih dodatkov in drugega tekstila. S pomočjo fotografij oblačilnih kosov, ki jih hrani muzej, je predstavila različne možnosti rekonstruiranja oblačilnih kosov in pasti, v katere se pri izdelavi novih oblačil lahko hitro ujamemo. Če naštejemo le nekatere:

- Je lahko samo črno-bela fotografija dovolj kot podlaga za izdelavo folklornega kostuma? Ne, saj ne vemo, kakšne barve je bil, kako so bila oblačila krojena na delih, ki jih fotografije ne kažejo, in podobno.
- So lahko samo votivne podobe, akvareli in druge slike dovolj izpovedna podlaga za izdelavo oblačila? Ne, vsak slikar je rad kaj dodal ali kaj odvezel, predvsem pa ni slikal konkretnih ljudi.
- Je lahko le ustno pričevanje o nošenem dovolj verodostojno za izdelavo folklornega kostuma? Ne, saj se nihče ne spomni vsega. Ljudje pa smo, poleg tega da nikoli povsem prav ne opisujemo preteklosti, nagnjeni k temu, da stvari poudarjamo.

Osnova za izdelavo je vse naštetu ob hkratnem tehtanju še ostalih razpoložljivih virov. Razpoložljivi viri pa so po

Pred mizo stoji mag. Tatjana Dolžan Eržen in udeležencem seminarja predstavlja zbirko Gorenjskega muzeja v Kranju.
(Foto: Janez Eržen, seminar Oblačilna dediščina Gorenjske, Kranj, 23. 2. 2008.)

navadi zaprti v muzejskih arhivih ali skriti pri redkih zbirateljih.

Vrata arhiva Gorenjskega muzeja v Kranju so se s pomočjo etnologinje mag. Tatjane Dolžan Eržen odprla vsaj za tokratne radovedneže. Ohranjenih oblačilnih kosov je bilo veliko, še bolj koristno je bilo, da smo se jih lahko, z zaščitnimi rokavicami seveda, dotikali in jih fotografirali. Zame najbolj razveseljiva novica pa je bila napoved, da Gorenjski muzej razmišlja o odprtju posebnega prostora, kjer bi si lahko vsak radovednež ob najavi, kaj želi videti, pripravljeno tudi ogledal. To bi lahko k podobnih dejanjem spodbudilo tudi Slovenski etnografski muzej, ki oblačilne zaklade včasih prav ljubosumno skriva pred očmi javnosti. Njihova nova muzejska hiša premore le nekaj razstavljenih oblačilnih kosov, ki ne zadovoljijo niti najmanj zahtevnega folklornika. Prav osrednji etnografski muzej v Sloveniji bi moral na tem področju orati ledino.

Praksa je nadgradnja teoriji

Seminarje vedno znova s svojim znanjem in zahtevano natančnostjo pri izdelavi obogati Ljuba Vrtovec Pribac. Tokrat je vsak udeleženec, skoraj vsak, prav pod njenim mentorstvom izdelal zavijačko. Vedno znova pa presenetiti tudi z izdajanjem imen trgovin, kjer še lahko najdemo iskano čipko, žamet ali svilo.

Za konec seminarja so nas gorenjske skupine (predvsem AFS Ozara iz Kranja) presenetile z že izdelanimi folklornimi kostumi, ki so dokaz, da so samoiniciativne raziskave novih kostumov željnih garderoberjev folklornih skupin in šivilj obrodile sadove.

Zadovoljen udeleženec

Upam, da bo odmevnost seminarja prestopila zaprte folklorne kroge in dosegla širšo javnost. Zato pa lahko največ naredimo prav folklorniki sami.

Veliko je stvari, ki bi si gotovo zaslužile, da bi jih v ta članek zapisal, vendar jih bom nalašč izpustil, da jih ob obisku naslednjega seminarja okusite sami. In če sem pred dvema letoma, po prvem takšnem učnem druženju, kjer smo zbirali znanje o oblačenju Belokranjcev, zapisal, da si želim, da bi se srečali vsaj enkrat na leto, sem zdaj postal požrešen. Želim si, da bi se dvakrat.